

prikazi–recenzije

Book Reviews–Recensions

Anto Gavrić OP i Ivan Šestak, DI (ur.), *Veritas vitae et doctrinae. U potrazi za istinom o čovjeku i Bogu. Zbornik u čast Hrvoja Lasića, OP*, Filozofsko–teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2012, 319 str.

Filozofski fakultet Družbe Isusove u Zagrebu objavio je zbornik u znak zahvalnosti svomu dugogodišnjem profesoru Hrvoju Lasiću, dominikancu, prigodom njegovga 70. rođendana, naslovljen »*Veritas vitae et doctrinae. U potrazi za istinom o čovjeku i Bogu.*«. Zbornik u čast Hrvoju Lasiću s međunarodnom značajkom i međunarodnom recenzijom uredila su dvojica profesora toga Fakulteta, a objavljen je kao 27. knjiga u Biblioteci »Filozofski niz«.

Zbornik je okupio 24 suradnika iz Hrvatske (Split, Zadar, Zagreb, Đakovo), Bosne i Hercegovine (Sarajevo i Mostar), Italije, Švicarske, SAD–a te donosi 22 priloga. Na kraju svakog priloga nalazi se sažetak na jednom stranom jeziku. Dekan Filozofskog fakulteta Družbe Isusove u Zagrebu, dr. sc. Ivan Šestak u proslavu zbornika ističe: »Studenti su u patru Lasiću imali zanimljivoga profesora. Na svojim je predavanjima uvijek nastojao egzistencijalno problematizirati određenu temu, postaviti je pod znak pitanja — baš kao i njegov duhovni učitelj Toma Akvinski... Da bi se pak mogao ispravno odlučivati, čovjek mora — govorio je pater Lasić — tražiti, naći i što više upoznati istinu. Istina, naime, i čini čovjeka slobodnim!«

Hrvoje Lasić čitav se život bavi filozofijom i fenomenologijom religije, stoga ne čudi što je većina radova ovoga zbornika upravo filozofske naravi, a ima i nekoliko teoloških te egzegetskih članaka. Čitatelj će imati uvid u vrlo raznolike načine promišljanja.

Pozornost privlači prvi članak, ne samo zbog redoslijeda, nego i zbog naslova i autora; radi se o Charlesu Morerodu koji je u Švicarskoj biskup Lausanne, Ženeve i Fribourga. U članku »Poziv katoličkog filozofa kao filozofa« promišlja o naravi i doprinosima katoličkog filozofa. Sama sintagma »katolički filozof« upućuje na odnos i sklad vjere i razuma o čemu najprije govori pozivajući se na Tomu Akvinskoga i encikliku »Fides et ratio« pape Ivana Pavla II. Sklad vjere i razuma ne potječe od čovjeka, nego od Boga. Spoznaja načela i uzroka koja je čovjeku po naravi usadena dolazi od Boga koji je tvorac ljudske naravi. Jednako je i s Božjom objavom jer opet dolazi od njega samoga. Prema tome, kada bi objava bila u suprotnosti s razumom ili bi Bog proturječio samomu sebi ili bi obmanjivao čovjeka, što se za Boga ne može reći. Tako objava nije u suprotnosti s razumom, nego ju nadvisuje. Osim toga, postoji još jedan razlog koji govori u korist sklada vjere i razuma, a to je promatranje suvislosti zadivljujuće organiziranoga svijeta. Spoznavajući stvoreni svijet, sve se više uvida da iza njega mora stajati jedan inteligentan organizator kojega nazivamo »Bogom«. Ako postoji takav Bog, nije nevjerojatno da se obznani. Ako se obznani, učinit će to na inteligentan način jer je sam inteligentan. Sudeći prema svemu tome, istina koja se spoznaje polazeći od stvorenja ne bi trebala biti oprečna istini moguće objave.

Članak o pozivu katoličkog filozofa autor završava zanimljivim mislima o važnosti prijateljstva za filozofiju. Prijateljstvo je prirodan ambijent filozofije

jer je vrlo važno i korisno za traganje za istinom koje je nekada vrlo teško. Ivan Pavao II. smatrao je da je za filozofsko istraživanje prijateljstvo plodonosnije od sumnje. U konačnici, čovjek je Božji prijatelj, a Božji su savjeti najkorisniji.

Prijateljstvo je također tema članka Stjepana Radića »Fenomen prijateljstva i pokušaj njegova sustavnoga određenja«. Ističe kritičku refleksiju vlastitoga jastva i njegovo kultiviranje kroz prijateljski odnos. Filozofija prijateljstva pomaže čovjeku pojedincu otkriti sama sebe i graditi vlastiti identitet. U prijateljskom odnosu i kroz same prijatelje zadobiva se cjelovitija slika samoga čovjeka jer je prijateljstvo područje intenzivnoga druženja, iznošenja misli, osjećaja, stavova itd. Zbog toga neki govore o tzv. ogledavajućoj funkciji prijatelja jer prijatelj je čovjekovo vlastito ogledalo u kojem se ogleda, on je »drugo ja«.

Traženje istine temeljni je motiv filozofiranja uopće, a tom problematikom u zborniku se bave Alojz Čubelić (»Istina i mudrost na kušnji«) te Ivan Kordić (»Istina i osjećaji«). Budući da je Bog iskonska i posljednja istina, svako približavanje istini privodi k njemu. To je duboko teološko uvjerenje u sklad vjere i razuma. Međutim, moderna filozofija i suvremena znanost nije sklona takvom razmišljanju. Ipak, Bog ostaje pitanje na koje se čovjek uvijek ponovno vraća, a ta problematika koja se razvija u dijalogu teista i ateista problematizirana je u članku »Suvremene rasprave o Bogu« autorâ Ivica Musića i Ivane Ljubić.

Poseban pristup srednjovjekovnoj filozofiji razrađuju Anto Mišić i Ivan Antunović (»O vremenu i prostoru — Augustinovo poimanje vremena«), Anto Gavrić (»Transcendentali — razvoj nauka i pojmovna problematika«) te Borislav Dadić sa Sveučilišta u Zadru (»Metafizička misao Meistera Eckharta«), a osim srednjovjekovne filozofije zbornik nudi pogled i na novovjekovnu

filozofiju Franje Suareza te nekoliko članaka o modernoj filozofiji.

Osim radova filozofske naravi, ima i teoloških radova koji obrađuju slična pitanja kao filozofski priloz. Istinu u kontekstu Knjige Sirahove proučava Stipe Jurić s Papinskoga sveučilišta sv. Tome Akvinskog u Rimu (»Do smrti se bori za istinu«, Sir 4,28 LXX), Mile Babić obrađuje »Ljubav prema Bogu u Ivana Dunska Škota« dok se Johannes B. Brantschen, fundamentalni teolog iz Švicarske, bavi značenjem Isusove smrti na križu (»Istina križa ili je li Isusova smrt na križu kazna zadovoljština za naše grijeh?«). Srećko Koralija egzegetski pristupa Knjizi Propovjednikovoj u kojoj je glavna tema potraga za blaženstvom odnosno srećom koja se događa kroz pitanje o smislu (»Mudroslovna skicoznost u Prop 1,4–11«).

Ista potraga za blaženstvom tema je i članka »O nekim vidovima teorije sreće Tome Akvinskog« Ivica Raguža sa Sveučilišta u Osijeku. Budući da sve stvoreno djeluje radi neke svrhe, a tako i čovjek, mora postojati neka konačna svrha svih ljudskih djelatnosti i u njoj se nalazi čovjekova sreća. U čovjeku nastaje nemir upravo kada zanemari krajnju svrhu, a kada djeluje radi nje, zadobiva spokoj koji prožima njegov život. Ta je krajnja svrha samo Bog i čovjekova se sreća sastoji u spoznaji i ljubavi prema Bogu. Budući da je Bog onaj koji ispunja sve želje ljudskoga srca, čovjek ne može postići sreću samo u stvorenju odnosno ispunjavanju materijalnih potreba. Ovdje vlada zanimljiv princip: što više Boga imamo, to ga više ljubimo, a što se tiče bogatstva i materijalnih dobara vrijedi obrnuto: što ih više imamo, to ih manje ljubimo i prije želimo zamijeniti.

Premda se sreća ne može u potpunosti ostvariti u ovome životu jer je ljudska narav pogodena grijehom, razum neznanjem, tjelesnost neurednim strasti-

ma, ipak postoji jedan vrlo važan razlog za nadu, a to je tzv. kristološki »motus«. Po Isusu Kristu dobiva se milost opravdanja, međutim samom tom milošću ne dobiva se i sreća, nego je ona počelo gibanja za sreću. Tom milošću snažnije bivamo potaknuti da Boga tražimo i ljubimo, a samim tim i da budemo sretniji, nadajući se konačnoj i savršenoj sreći. Taj motus čuva čovjeka od ohole misli da je već postigao sreću i potiče ga suraduje s Božjom milošću.

»Postoji li kršćanska filozofija?« svakako je zanimljivo pitanje, a i naslov posljednjega članka u ovome zborniku. Napisao ga je američki dominikanac Benedict Thomas Viviano, umirovljeni profesor Sveučilišta u Fribourgu. U prvome dijelu članka iznosi glavne misli najvažnijih tomista 20. stoljeća, a to su Etienne Gilson i Jacques Maritain koji su pokazali da uistinu postoji kršćanska filozofija koja se razvija unutar granica Svetoga pisma. Tako je npr. biblijski nauk o stvaranju utjecao na način na koji znanstvenici vide svijet, Ivanovo učenje o utjelovljenoj Riječi dovelo je do novih uvida u narav osobe, a povijesno stanje filozofije nakon Krista i Svetoga pisma jednostavno je drukčije zbog samoga judeokršćanskog doprinosa.

Velika većina Svetoga pisma sastoji se od tvrdnji do kojih se može doći samim razumom, što znači da se mogu shvatiti bez nadnaravnoga reda vjere. Samim filozofiranjem može se mnogo postići, ali je ono što je sadržano u Svetome pismu ipak prijeko potrebno jer se shvaća eksplicitno i jasno, a samom bi razumu filozofskim putem trebalo mnogo duže da dode do toga.

Mnogi moderni filozofi također su vrlo dobro poznavali Sveto pismo koje je utjecalo na njihovo mišljenje. Schelling i Hegel bili su tako dobro upoznati s pojednostima Biblije da se nekad za njih kaže da su više spekulativni teolozi nego filozofi. Mnogi Hegelovi filozofski uvidi

proistječu iz njegova poznavanja Ivanova evanđelja koje je kao sjemeništarc znao napamet.

U drugome dijelu članka autor analizira povezanost kršćanskoga nauka s dvjema najvažnijim filozofskim strujama 20. stoljeća, a to su fenomenološka i analitička, pri čemu je fenomenološka struja ostavila dublji trag u odnosu s kršćanstvom. Neki od najpoznatijih modernih filozofa usko su povezani s kršćanstvom i vrlo dobro upoznati s biblijskom porukom. Franz Brentano, koji je u životu pokušao ostvariti duhovno zvanje najprije u dominikanskome redu, a potom i kao dijecezanski svećenik pa je na kraju ipak laiciziran, predavao je kao profesor Edmundu Husserlu i Sigmundu Freudu. Freudovska misao kasnije je pronašla utočište kod Carla Gustava Junga koji je vrlo dobro poznao religioznu misao. Husserlova dva najpoznatija studenta bili su Martin Heidegger i Edith Stein. Heidegger je čak sedam godina proveo u sjemeništu, a svoj prvi doktorat napisao je o srednjovjekovnoj filozofiji. Kod Heideggera je doktorsku radnju napisao Karl Rahner, jedan od najvažnijih katoličkih teologa 20. stoljeća. Čak se i u biblijskim znanostima očitovao doprinos fenomenološke tradicije putem hermeneutike Paula Ricceura koji je s Mirceom Eliadeom pridonio boljem shvaćanju dubljih značenja mitova i simbola u religijama općenito. Zbog svega navedenoga dade se zaključiti da filozofija i kršćanstvo itekako imaju mnogo toga zajedničkoga te da je polje njihova dijaloga uvijek plodno.

Dobar primjer za to pruža i p. Hrvoje Lasić koji je u svome životu i djelu uvijek nastojao ostati autentičan propovjednik Božje Riječi i propitkujući filozof koji traga za smislom koji propovijeda.

Josip Cota